

B. ZAHRANIČNÍ.

Londýnský program. — Německý pokus. — Anglické rozhodnutí. — Rakouská návštěva. — Maďarská vnitřní krise. — Vojenská vzpoura v Řecku. — Koloniální problémy.

Porady francouzských státníků s anglickými z počátku února t. r. nabyly základního významu nejen pro aktuální politickou problematiku, nýbrž pro celý historický vývoj politiky mezinárodní. Nehledíc k obsahu společného prohlášení, již fakt sám, že obě západní velmoci a bývalí hlavní spojenci ze světové války se shodli na přesném plánu politického postupu, znamená novou událost, která musí vtisknout nový ráz celé poválečné politice. Až dosud právě rozpor v nazírání mezi Anglií a Francií umožňoval soustavnou sabotáž mírových smluv a nekontrolovatelný vzestup a rozmach poraženého Německa. Obnovení srdečné dohody, které má svůj vážný podklad zájmový, opravňuje naději, že nyní bude do evropské politiky přiveden jistý pořádek a Německo přinuceno uznati určité meze právě v té době, kdy *via facti* dostalo se k novému mocenskému významu, který se již srovnává s jeho významem předválečným. Ale právě proto, že Německo stává se znovu tak vážným a nebezpečným faktorem v evropské souhře politických sil, byly oba největší státy, interesované na evropské rovnováze, donuceny vyhledati si za oboustranných obětí a vážného zpytování svědomí společný program a opřiti se o sebe navzájem. Tuto důkladnou změnu politické orientace provedly ostatně před tím i jiné státy, jmenovitě Itálie a sovětské Rusko, nehledíc k tomu, že ji svým způsobem provedlo také Polsko. Itálie vyrovnala své vedlejší difference s Francií o měsíc dříve na poradě Lavalově s Mussolinim, a sověty pod realistickým vedením Stalinovým a Litvinovým odhodlaly se již loňského roku vrátit se do Evropy a přijmouti její politický řád vstupem do Společnosti národů. Polsko právě naopak uvidělo v prudkém vzestupu hitlerovského Německa příležitost k tomu, aby se včas s ním vyrovnalo na vlastní pěst a přesunulo tak břímě na účet a nebezpečí ostatních, snad dokonce i tím, že by svou budoucnost zájmově spojilo s dobovačným plánem německé expanse směrem na východ. Na druhé straně však čtyři hlavní státy, spojené společným zájmem na udržení míru, ať již mohou se cítit ohroženými v první či v druhé řadě, ihned či až později, postavily proti nebezpečí tohoto vývoje společnou frontu, jejíž základy jsou uloženy v protokolu londýnském ze dne 3. února. Jeho obsah rozpadá se zřetelně na čtyři části: V první je formální ústupek Německu: uznání jeho výzbroje, odporující legálnímu stavu, určenému pátou částí mírové smlouvy versailleské. Spojenci prohlašují společnou vůli resignovati na tuto část mírové smlouvy a legalisovat hotovou událost, kterou Německo vytvořilo proti právu. Naproti tomu přechází se však ihned v druhé části k požadavku, aby Německo přistoupilo ke konvenci, omezující rovnoprávně (třebaže ne mechanicky rovnoměrně) zbrojení všech států, takže závody, vedoucí nezbytně k nové srážce, byly by vyloučeny. Je známo, že návrh takového konvence byl už předcházející prací v Ženevě téměř úplně připraven, jednání rozbito se však v poslední chvíli odporem Německa proti přijetí jisté zkušební lhůty, pro povolení jeho nové výzbroje. Nyní tato podmínka odpadá, když Německo se mezitím již vyzbrojilo. — Ve třetí části londýnského prohlášení klade se důraz na sjednání zvláštních bezpečnostních paktů pro Evropu střední a východní tak,

jak byly navrženy v předcházejících poradách, to jest jednak na římské konferenci z počátku ledna, jednak už loni za koncepce Barthouovy. Zde je zajímavé, že Anglie přihlašuje se dodatečně k římskému usnesení o konsultativním paktu francouzsko-italském v otázce rakouské, ač dříve odmítala se interesovati o problémy dále za Rýnem. Ještě příznačnější však byla zmínka o paktu východním, která v první chvíli, zejména v Německu, hleděla se vysvětliti jen nezbytným ohledem na francouzského spojence a jen jakousi zdvořilostí a snahou po úplnosti. — Největší dojem vyvolala však část čtvrtá, která byla jakousi sensační novinkou franko-anglického jednání. Doporučuje se tu sjednání zvláštního leteckého paktu pro Evropu západní, který by doplnil locarnskou smlouvu z roku 1925. Tenkrát nepřikládal se ještě zvláštní význam aviatice, která od té doby stala se jakousi první zbraní moderní války, jež podle některých teoretiků strategie mohla by i přinést rozhodnutí. Na každý způsob je to zbraň, kterou si mohlo i odzbrojené Německo nejlevněji a nejrychleji opatřiti, a kterou může také nejspíše ohroziti jak trvalá opevnění, jež Francie s miliardovým nákladem si pořídila na své východní hranici, tak posici Anglie, až dosud nedobytně chráněnou jejím oceány ovládajícím loďstvem. Proto nyní angličtí a francouzští státníci shodli se na návrhu vzájemně pojišťovací úmluvy mezi třemi západoevropskými velmocemi a mezi nimi ležící Belgií. Anglie, která v locarnské úmluvě vystupuje ještě jako mocnost garanční, nežádající pro sebe žádné výhody za to, že slibuje rovnoměrně Francii i Německu ochranu proti nevyprovokovanému útoku, nyní vstupuje do nového paktu na podkladě úplné reciprocity jako dávající i přijímající. Tím odstraňuje určité rozpaky kontinentálních států, zejména Francie, která si nepřála býti protežována, a zároveň technikou letecké války rozptyluje všechny pochybnosti, zda pomoc bude poskytnuta opravdu spolehlivě a včas. Letecký útok musí býti svou povahou zřetelný a vyžaduje protiútok parátního. Proto anglické rozhodnutí vstoupiti v takovouto úmluvu bylo přijato na obou stranách, ve Francii i v Německu, jako významný pokrok k pacifikaci oné části Evropy. Právě proto však obrátila se v následujícím jednání všechna pozornost na ostatní části Evropy a ostatní partie londýnského programu.

Německo chopilo se ve své odpovědi příznačně právě jen „leteckého Locarna“, prohlásilo ochotu sjednati okamžitě takovou úmluvu a pozvalo za tím účelem anglického ministra sira Johna Simona do Berlína k přímým poradám s kancléřem a vůdcem Hitlerem. O ostatních námětech vyjádřilo se velmi lakonicky nebo je úplně pominulo zmínkou. Tím však nesmírně vystupňovalo podezření, oprávněné z celého vývoje politiky německé zvláště ve třetí říši, že Německo je sice relativně spokojeno se stavem věcí na západě a nemíní zde opravdu nikoho napadnouti — a proto může lehko uzavírati smlouvu o vzájemném ručení s Francií i Anglií — za to však chce celou váhu své expanse obrátit do středu a na východ, proti Rakousku a prostoru podunajskému, i proti Pobaltí a širokým prostorům ruským. Podezření bylo vystupňováno ještě žádostí o přímý rozhovor s anglickým státníkem v Berlíně, neboť to nemohlo míti jiný smysl, nežli získati jednostranně důvěru Angličanů a odstraniti nebezpečí anglické intervence v příštích kombinacích kontinentálních. Zejména sovětské Rusko bylo znepokojeno touto perspektivou, a obratný, pohotový taktik, jímž je Litvinov, dovedl namířenou ránu vhodně odrazit. Nabídl v Londýně ihned sám podobné pozvání pro sira Johna Simona, jaké bylo adresováno z Berlína, a vyslovil díky a důvěru v politickou linii v Londýně na-

rýsovanou. Ostatně již před tím dovedl se zajistit podpisem zvláštního protokolu s Francií v Ženevě dne 5. prosince — k němuž přistoupilo i Československo — podle něhož Francie nepřistoupí k dvoustranným poradám s Německem a nepodepíše žádné ujednání, které by nebralo zřetel na bezpečnost východní Evropy. Za těchto okolností bylo velmi zajímavé a příznačné, jaký nejbližší krok učiní anglická diplomacie.

Již v závěru londýnského komuniké bylo řečeno, že státníci britští a francouzští poradí se znovu, jakmile budou známy odpovědi hlavních interesovaných mocností. To znamenalo, že Anglie neučiní rozhodnutí, dokud nedojde k novému styku mezi sirem Johnem Simonem a Lavalem. Příležitost k tomu poskytly vhodně přednášky, které anglický ministr zahraničních věcí měl již dříve smlouveny s Paříží. Tak došlo k dvěma schůzkám v druhé polovici února, které připravily další společný postup obou států. Francie pokračuje tu v taktice, zahájené s takovým úspěchem kabinetem Flandin-Lavalovým. Nestaví se předem do nedůvěřivé pozice a nehájí úzkoprse svůj vlastní zájem, nýbrž projevuje naopak plnou důvěru ve svého spojence a činí svou věc věcí celé Evropy, ukazuje zejména také zájem Anglie na těch otázkách, které Francii už dávno leží na srdci. Proto Laval neměl nejmenších námitek proti zájezdu Simonovu do Berlína a proti přání Němců jednati rovnoprávně a svobodně o nové evropské úpravě. Za to uznal zasir John Simon a britský kabinet spontánně, že není možno vyjímát jednu partii z celku smlouveného programu a vůbec domyslit do konce západní pakt letecký při zanedbání otázek celoevropských a universálních. Anglii záleží v první řadě na uskutečnění obecné úmluvy o omezení zbrojení a ta přirozeně není možná, kdyby jedna část Evropy a řada důležitých států byly ponechány v neklidu a nejistotě. Tak se stalo, že Anglie dala v Berlíně najevo nezbytnost jednati o celku londýnského plánu a že Berlín tuto nezbytnost uznal a projevil také skutečně ochotu o všech partiích londýnského komuniké důkladně pojednati. Na podkladě tohoto usnesení bylo pak rozhodnuto, že sir John Simon odjede 7. března do Berlína k přímým poradám s Hitlerem, které potrvají dva až tři dny.

Rakouští ministři, kancléř Schuschnigg a ministr zahraničí Berger-Waldenegg navštívili na konci února hlavní města západních států, Paříž a Londýn, aby zde oficiálně složili svoji poklonu jako předtím již v Římě a pojednali o některých politických i hospodářských naléhavostech. Římské dohody, týkající se Rakouska, plány konsultativní i závazek vzájemného šetření integrity a nevměšování se do vnitřních věcí, dotýkají se Rakouska v první řadě, a při tom vyhovuje se tentokráte jeho nároku na přiznání plné rovnoprávnosti. Rakousko nechce již býti jen objektem mezinárodního jednání, jen státem garantovaným, nýbrž chce vstoupit v jakoukoli úmluvu se stejnými právy a povinnostmi jako stát s vlastní individualitou a neomezenou svrchovaností. Proti této snaze nebylo námitek ani ze států malodohodových, třebaže v tom mohl býti spatřován nějaký osten proti nim. Československo a jeho spojenci neměli nikdy v úmyslu vydávati se za nějaké protektory nebo dokonce pány rakouského osudu, nepřejí si nic jiného, než aby Rakousko chtělo a dovedlo svou plnou samostatnost uhájiti na všechny strany. Vždyť okolo tohoto problému skutečné, nejen formální a také vnitřní, všestranné a nejen vnější, jednostranné nezávislosti Rakouska otáčí se dnes vše ve střední Evropě. Rakouská cesta na západ sama o sobě je jistým vnějším znamením odpoutání se Rakouska od příliš těsného poměru k Římu, který byl charakteristický pro minulá dvě léta. Jestli to může býti zároveň považováno za známku plného pochopení směrnic dohody italsko-francouzské ze dne 7. ledna t. r., pak by bylo

možno pohlížeti na vývoj otázek podunajských s větším optimismem. Bohužel současně vyskytly se pověsti, že Rakušaní mají své zvláštní představy o nové budoucnosti a plné nezávislosti. Že nemají vážnější starosti než pokoušeti se o obnovu armády a dokonce i obnovu historického panství rodu habsburského. Takto ovšem rovnosti a nezávislosti rakouské u nás se nikdy rozumět nebude. Na štěstí i v Paříži a v Londýně dalo se Rakušanům předem najevo, že všechno jednání o zbrojní rovnoprávnosti bylo by nevhodné a pokud jde o restauraci Habsburků přímo zhoubné. V době, kdy se zahajuje velmi delikátní mezinárodní jednání o pacifikaci Evropy, není možno pomýšleti na to, aby se sem zanášelo thema tak zneklidňující. Zdá se, že toto poučení vzali si představitelé nynějšího režimu v Rakousku také k srdci, aspoň snažili se v interviewech jakékoli úmysly tohoto druhu rozhodně popřít. Legitimistické plány v Rakousku prozrazovaly by jen vnitřní nejistotu režimu, který se obává, že jakmile by po určitém mezinárodním uvolnění musil také uvolnit vnitřní pouta politického života, nedovedl by se bez nějakého nového mocenského prostředku udržet. „Zákonitý panovník“ nebyl by však rozhodně tím záračným prostředkem pro obnovu „pravého rakušanství“. Kdo by mohl po kompromitování Habsburků rokem 1918 věřiti ještě, že by se v Rakousku trvale udržel a zabránil tomu rozmachu všennemectví, jemuž se Habsburkové nedovedli ubrániti ani za své staré slávy? Právě tak není v národních státech, jež vznikly na troskách monarchie, nikoho, kdo by se dal oklamat jen na okamžik přestíranou „skromností“ legitimistů, pomýšlejících prý na obnovu Rakousko-Uherska jen v rámci určeném mírovými smlouvami! Rakousko musí hledět dostati se z bludných cest minulého roku znovu na bezpečnou půdu demokracie a opřít se o vlastní uvědomělé občanstvo, má-li se udržet proti přitažlivosti i úkladům hakenkrajclerského Německa.

V Maďarsku dochází v poslední době ke zřetelné reakci. Vláda Gömbösova byla původně uvítána jako průlom do dědičného panství maďarské gentry, jež svěřovala vládu v zemi úzkém kruhu největších feudálních vlastníků půdy. Gömbös sám jako přívrženec svobodné volby královské a pouhý občan představoval v maďarských poměrech téměř revolucionáře. Jen naprosté kompromitování předcházejícího režimu v osobě hr. Bethlena a přátelství Gömbösovo s říšským správcem Horthym vysvětlovalo změnu tak důkladnou. Neměla-li však zůstat právě jen osobní, bylo třeba, aby Gömbös využil své vlády a vhodné situace k vybudování důkladných reform rázu politického i hospodářsko-sociálního. To znamenalo vypovědět bezohledný boj velkostatkářské a šlechtické kastě a zlomit moc nástroj jejího vlivu, jímž byla tak zv. sjednocená vládní strana. Gömbösovi nescházelo k tomu snad dobré vůle, ale za to jistě sil a schopností. Celý maďarský politický režim opíral se dosud o jednotnou vládní stranu. Gömbös chtěl se opírat spíše o stranu malozemědělců, kteří představují v maďarských poměrech živel radikální a pokrokový, bylo by však třeba nejprve řádnou volební reformou a řádnou reformou pozemkovou opatřit těmto širokým vrstvám maďarského lidu hospodářskou i politickou samostatnost a průbojnost. Bethlen pracoval s vůdcem této strany Tiborem Eckhardtem, jehož také vyslal do Ženevy. Při tom jevil sklony k hitlerovskému Německu nejen jako ke státu, nabývajícímu znovu svého velmocenského rázu, nýbrž i k politické a hospodářsko-sociální soustavě hákového kříže. Naproti tomu starý politický rutinér hr. Bethlen udržuje spojení s hlavní protekční mocností Maďarska Itálií a neváhá ani hledati příležitostné podpory ve Francii a Anglii. Tak Gömbös byl od počátku silně

omezen ve svých pohybech, a v tom okamžiku, kdy se pokusil o konkrétnější reformy, byl napaden ze široka připravenou opozicí Bethlenovou, jejíž obětí se stal především jeho exponent Tibor Eckhardt. Zdálo se již, že postavení Gömbösovo je silně otřeseno a že hr. Bethlen se vrátí k moci. Je tu však ještě říšský správce Horthy, jehož smýšlení není legitimistům a velké šlechtě nikterak nakloněno. Je to muž z prostředí mnohem bližšího novým lidem Maďarska a nemá přirozeně žádného zájmu, aby restaurací monarchie přišel o své suverenní postavení v zemi. Krom toho Gömbös připravuje ve svých reformách také zákon, rozšiřující pravomoc říšského správce do té míry, že se již prakticky rovná královské. Tak se stalo, že Gömbös mohl své postavení náhle napravit rekonstrukcí kabinetu, do něhož přibral výhradně lidi své osobní důvěry a s nimi hodlá udržeti vládní otěže pevně v rukou proti opozici, ať by přicházela z prava či z leva. Postup reforem bude sice patrně zmírněn, ale celkový kurs zůstane zachován. Konečné rozhodnutí mohou ovšem přinést jen nové volby.

Na počátku března vypuklo v Řecku ozbrojené povstání, vyvolané generálem Plastirase, inspirované však samotným Venizelem. Napětí mezi venizelisty jako rozhodnými republikány, a vládou Caldarisovou, již podezřívali z monarchismu, je starého data a vybil se již několikrát velmi divoce v parlamentě i osobními atentáty. Nyní považovali patrně přívrženci Venizelovi situaci za zralou, když vláda Caldarisova je značně opotřebována zápasem s hospodářskou krizí, jež ani v Řecku valně nepolevila. Druhá strana byla však rovněž připravena a tak se stalo, že pokus zmocniti se vlády v hlavním městě ztroskotál. Útočníkům podařilo se jen zmocniti se na několik hodin námořního arsenálu na Salamině a odvézti odtud hlavní část loďstva, které odplulo ke Krétě. Ukázalo se okamžitě známé rozvržení sil v Řecku, že totiž staré Řecko, Attika, Peloponesos, jsou přívrženci monarchie, kdežto nové provincie Makedonie, Thrakie a ostrovy, zejména Kréta, patří k doméně Venizelově a jsou republikánské. Proti těmto odbojným provinciím mobilisuje ústřední vláda tři ročníky armádní a hodlá zničit jedno po druhém z rozptýlených center odboje. Hlubší motivy vzpoury nejsou známy, neboť ani ve vnitřní, ani zahraniční politice nebylo vážnějšího rozporu. Vláda Caldarisova neprojevovala žádné aktuální monarchistické restaurační sklony a pokud šlo o starý spor orientace italské (Venizelos) a jihoslovansko-francouzské (Caldaris), byl v poslední době spíše umírněn sblížením, které nastalo mezi Paříží a Římem.

Konflikt italsko-habešský nabyl vážnější tvárnosti mobilisací dvou divisí, messinské a florentské, které byly postupně naloděny a vypraveny do Východní Afriky. Mezitím nedošlo však k novým incidentům a obě vlády neustaly ujišťovati svou mírumilovností. Anglická diplomacie ujala se prostředkovací úlohy, aby naklonila Habeš ústupnosti vůči dosud omezeným požadavkům italským, a od Itálie dosáhla závazku, že neprovede vojenský nástup do Habeše. Zatím se podařilo sjednati aspoň jisté neutrální pásmo mezi posicemi obou stran v území Ualual, zásadně však žádná ještě od svého stanoviska neupustila. Itálie žádá dostiučinění a náhradu škody, kdežto Habeš naopak tvrdí, že Italové vnikli na její území. Otázka definitivní delimitace mezi Somalskem a Habeší je posud nejasná.

Dr. Rudolf Procházka.

MÁTE JIŽ VYROVNÁNO PŘEDPLATNÉ?
Poukažte ještě dnes přiloženou složenkou. — Nenechte se upomínat.